

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ОСВІТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглядаються питання відображення міжкультурної комунікації у процесі створення освітнього середовища у педагогічному вузі, у результаті взаємодії з яким у майбутнього вчителя початкової школи формується готовність до художньо-педагогічної діяльності, яка базується на знанні сучасних освітніх технологій, розумінні своєї індивідуальної сутності, особливостей міжкультурної комунікації.

Інтеграція вітчизняної освіти у світовий освітній простір має базуватися на засадах пріоритету національних інтересів, збереження та розвитку інтелектуального потенціалу нації, миротворчої спрямованості міжнародного співробітництва, системного і взаємовигідного характеру співробітництва, толерантності в оцінюванні здобутків освітніх систем зарубіжних країн та адаптації цих здобутків до потреб національної системи освіти. Реалізація цих засад передбачає удосконалення державної програми освіти і закріплення кваліфікованих кадрів для розширення міжнародного співробітництва у галузі освіти; організацію їхнього навчання та підвищення кваліфікації; виконання цільових інноваційних програм, спрямованих на розширення участі України у співробітництві на міжнародному ринку освітніх послуг; фінансову та консультативну підтримку.

В філософській літературі проблеми удосконалення системи освіти знайшли широке відображення в працях В. Андрущенка, В. Біблера, А. Бойка, С. Гессена, В. Давидова, І. Зязюна, Е. Ільєнкова, В. Лутая, М. Михальченка, М.Р. Сидорова та багатьох інших. В. Андрущенко зазначає: “В сучасних умовах існує реальна можливість формувати професійну культуру майбутнього вчителя як культуру взаєморозуміння і толерантності. Цей контекст надає нових сенсів освіті і вихованню, в яких рішучого значення набуває інтелектуальний потенціал, творче начало людини, її комунікативна

компетентність та стійка етична спрямованість на досягнення взаєморозуміння, єдності, миру. Тому освіта, як соціальний інститут і засіб соціалізації людини, потребує орієнтації на нові стратегії, на нові методології мислення і пізнання, зумовлені фактом існування відкритого нелінійного світу, що швидко змінюється, і необхідністю відповідного навчання та виховання” [1, 21-22].

Говорячи про особливості художньо-педагогічної освіти вчителя початкової школи, необхідно підкреслити особливе місце питання про стратегію художньо-педагогічної освіти в мультикультурному освітньому просторі. Упродовж останніх років плідно розробляється гуманітарно-культурна складова сучасної педагогічної освіти, зокрема, у працях Л. Горбунової, М. Євтуха, О. Невмержицького, Л. Масол, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Шевнюк, О. Щолокової, А. Ярошенко та інших. Характерною ознакою сучасного періоду розвитку художньо-педагогічної освіти є пошук нового змісту і технологій навчання, розгортання експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій, а також культурологічна орієнтація навчально-виховного процесу, що передбачає не лише формування у студентів певної системи знань умінь та навичок, а й розвиток духовної культури в контексті гармонійної взаємодії всіх індивідуальних процесів світосприйняття і становлення освіти як чинника розвитку культури. На думку Г.М. Падалки, – “Духовну культуру доцільно розглядати як систему життєвих сенсів людини, пов’язаних із внутрішнім психічним її життям і спрямовану на реалізацію гуманістичних цінностей в діяльності” [6, 32].

Освіта – важливий конструкт цивілізації, оскільки головною її умовою є спадкоємність суспільного життя, а освіта – основний елемент, що транслює культурні досягнення. У рамках соціалізуючого процесу здійснюється соціальне виховання особистості, що трактується як створення умов, спрямованих на оволодіння і засвоєння підростаючим поколінням загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування соціально позитивних ціннісних орієнтацій [10, 64].

Філософи і соціологи, політологи і культурологи, психологи і педагоги, лінгвісти і журналісти, у тій чи іншій мірі, завжди звертались до проблем людського спілкування. Всю без винятку

сукупність повідомлень, створених людиною, можна віднести до феномена “комунікація”. Таким чином, активізація і урізноманітнення форм комунікації актуалізує її дослідження в умовах мультикультурного освітнього простору. Загалом проблеми комунікації та інформації досить інтенсивно почали вивчатися у другій половині ХХ століття. Дослідженням цієї проблематики плідно займалися такі всесвітньо відомі вчені, як К. Шеннон, У.Р. Ешбі, А.І. Берг, А.М. Колмогоров та інші.

Феномен *міжкультурної комунікації* почали вивчати у зв’язку з інтенсифікацією міжнародних відносин. Для сучасної України це дуже важливе проблемне поле, адже упродовж усієї історії на її території постійно відбувалося міжкультурне (багатонаціональне) спілкування. Це й стало генезою міжкультурної комунікації, взаємовпливів культур. На нашу думку, сьогодні актуальність вказаної проблеми вимагає чіткого визначення природи, сутності, змісту і форм міжкультурної комунікації як соціокультурного феномена, осмислення особливостей художньо-педагогічної освіти майбутнього вчителя початкової школи через призму міжкультурної комунікації в умовах мультикультурного освітнього простору, що і виступає **метою** запропонованої статті.

Як феномен “*міжкультурна комунікація*” охоплює дві складові: “культуру” і “комунікацію”. У свою чергу “культура” концептуально відноситься до найбільш значущих понять, і це пояснюється тим, що за змістом культура – досить складне і багатогранне явище, яке втілює в собі всі сторони людського буття. Саме тому культуру вивчають різні науки, кожна з яких виокремлює у якості предмету свого дослідження одну з її сторін, формулюючи при цьому своє розуміння і визначення культури. Існує більше тисячі означень категорії „культура”(лат. *cultura* – обробіток, вирощування, догляд). Специфіка культури як якісної характеристики духовно-практичного освоєння людиною світу (зовнішнього та внутрішнього) відображається у тому, що вона свідчить, наскільки людина стала для себе та інших людиною. Аналіз сутності культури, її місця, ролі в суспільстві дає можливість виокремити основні взаємопов’язані аспекти, принципово важливі для нашого дослідження:

- **культура** – народжене суспільством, властиве суспільству

соціальне явище, яке відображає його якісну характеристику та збагачує духовне життя людини, характеризує рівень розвитку суспільства, що відрізняє один стан суспільства від іншого, один стан розвитку людини від іншого його стану.

- **культура** – все, що є продуктом суспільної діяльності, створене людиною, відображає свідоме начало суспільства та відрізняється від природного начала суспільства (стихійного);

- **культура** – процес творчої діяльності людини, спрямованої на пізнання навколишнього світу і самої людини в цьому світі, на отримання об'єктивної та достовірної інформації про світ, де важливу роль відіграє наука та мистецтво;

- **культура** покликана допомогти людині не лише пізнати світ і себе у ньому, але й визначити своє місце в світі, сформувати світоглядні установки;

- **культура** включає в себе сутність досягнутих людиною в процесі освоєння світу матеріальних і духовних цінностей, а також відповідних ціннісних орієнтацій. Культура впорядковує, організує, направляє, підтримує систему цінностей — її створення, засвоєння, трансляцію, збереження, накопичення;

- **культура**, створюючи необхідні для орієнтації людини в навколишньому світі норми поведінки та оцінки, забезпечує регулювання соціальних відносин людей.

Англійською мовою слово *культура* (culture) дуже часто трактується як спосіб життя, загальні звичаї та вірування певної групи людей у визначений час чи як звичаї, традиції та досягнення певної епохи або народу. При цьому практично у всіх англійських визначеннях поняття *culture* (культура) постійно присутнім є *customs* (звичаї, традиції), неодноразово вживається слово *beliefs* (вірування), а також словосполучення *the way of life* (спосіб життя) [12, 14].

Німецькою мовою слово *культура* (kultur) означає сукупність всіх духовних, художніх, творчих досягнень суспільства як вираження високого рівня людського розвитку, чи як сукупність створених у певному суспільстві в певну епоху характерних духовних, художніх, творчих досягнень; витонченість людської поведінки, мови тощо [13].

Схожість вищенаведених трактувань *культури* полягає в тому,

що *культура* може розглядатися як загальна, універсальна для суспільства (етнос, нація) система ціннісних орієнтацій, стереотипів свідомості і поведінки, форм спілкування і організації сумісної діяльності людей, які передаються від покоління до покоління. У такій інтерпретації *культура* постає як цілісність, яка відрізняється від інших завдяки релігійним, національно-державним кордонам чи набору етнічних ознак.

Важлива роль культури в тому, що вона підтримує інтерсуб'єктивну комунікацію цінностей: налагоджує взаємодію ціннісних потоків окремих суб'єктів; з одного боку, розширює внутрішнє індивідуальне „Я” до меж соціуму, а, з другого боку, вкладає досягнення соціуму у рамки індивідуального „Я”. Культура акцентує увагу суб'єкта на цінностях, найважливіших для його життєдіяльності, створює ціннісне відношення до цінностей – рефлексію.

Комунікація теж має багато визначень, але частіше за все її трактують як механізм, за допомогою якого забезпечується існування і розвиток людських відносин, який включає в себе всі смислові символи, засіб їх передачі у просторі та збереження в часі [2]. *Міжкультурна комунікація* – це взаємодія культур двох індивідів (індивіда і групи, групи і групи), в результаті якої відбувається пристосування одних ціннісних орієнтацій та норм поведінки до інших, їх взаємовпливи, поглинання чи витіснення і заміна одних іншими.

Життєдіяльність і стосунки людей визначаються тією чи іншою культурою (цінностями і нормами), які регулюють широкі спектри людської ментальності та поведінки і впливають на характер сприймання, оцінки і міжособистісних відносин. Освіта і виховання, історична пам'ять, традиції і звичаї, правила, продиктовані суспільством, мова спілкування – все це виробляє систему ціннісних орієнтацій, яка допомагає кожному індивіду сприймати різні життєві ситуації і адекватно реагувати на них. Вже виходячи з цього можна стверджувати, що ні в одному суспільстві не може існувати гомогенної культури, як і не може існувати гомогенної структури суспільства. У цьому і полягає складність феномену *міжкультурної комунікації*.

Міжкультурна комунікація за своєю природою явище

спілкування окремих культурних груп (їх представників), тож і потрібно її розглядати на рівні груп (малих та великих), чи, скажімо, на рівні індивідів як представників груп з різними культурами. Це дасть більш адекватні можливості для всебічного розгляду процесу міжкультурної комунікації. *Міжкультурна комунікація* в малій групі, яка складається із представників різних культур, буде плідною і зрозумілою лише за умов, що її учасники здатні адаптувати свої комунікативні дії до конкретних умов іншої групи. Члени *монокультурних груп*, як правило, притримуються загальних групових норм, тоді як члени *міжкультурних груп* діють як представники своїх культур і їх специфічні цінності суттєво впливають на характер комунікації.

Для ефективної *міжкультурної комунікації* у малій групі комунікатор має адаптуватися до культурних цінностей і вірувань інокультурних учасників групи. Часто в міжкультурній групі учасники “діалогу” проявляють стереотипи власної культури не навмисне, а у силу звички, на їх поведінку, як і на хід “діалогу”, впливає множинність культурних факторів. Саме тут і проявляється адаптивний характер комунікації, який залежить від взаємних бажань “сприйняти” один одного. *Національний рівень* міжкультурної комунікації можливий лише за наявності національної єдності. Національна єдність виникає як на моноетнічній, так і на поліетнічній основі через спільну господарську діяльність та державно-політичне об’єднання. Це доповнюється і формуванням відповідної культури. Національна культура представляє собою сукупність традицій, норм, цінностей і правил поведінки, загальних для представників однієї нації, держави. Національна культура досить широке поняття. Воно охоплює субкультури різних соціальних груп, яких може не бути в етнічній культурі. Так, культура України дуже гетерогенна, вона включає понад 100 різних культур. Національна культура поліетнічна, але на відміну від етнічної культури національні об’єднують людей, котрі живуть на великих територіях і не обов’язково зв’язані кровними відносинами. Це обумовлює різновиди міжкультурної комунікації на національному рівні: комунікації між субкультурами всередині одної національної культури і комунікації між саме національними культурами. Це

може спричиняти як консолідацію, так і певні конфлікти.

Під час взаємодії різних культур виразно проявляються дві тенденції: *акультурація* та *декультурація*. Взаємне засвоєння елементів культури (*акультурація*) сприяє інтеграційним процесам, взаємному культурному обміну та збагаченню культур. Але тут відбувається і процес підсилення національної (етнічної) самосвідомості, намагання закріпити національну (етнічну) специфіку. Коли ж за умов тривалої міжкультурної комунікації з іншою культурою відбувається *декультурація* (втрата основної, сутнісної частини рідної культури) виникає явище невпевненості або нестабільності.

У сучасних наукових дослідженнях виділяються різні атрибути (характеристики) освітнього середовища: культурна (Н. Крилова), культуротворча (А. Макареня), соціокультурна (Т. Складарова), інформаційна (Г. Серіков, В. Конєв) та інші функції. Це дозволяє з різних позицій досліджувати роль і вплив зовнішніх умов, чинників в різних сферах життя і діяльності людини.

Враховуючи, що становлення майбутнього вчителя початкової школи здійснюється в процесі діяльності, де він задовольняє професійно-освітні потреби, набуває особистісно і професійно значущі знання, уміння, якості, вважаємо правомірним виокремлення характеристики художньо-педагогічного середовища. В нашому дослідженні визначаємо дане поняття таким чином: *художньо-педагогічне середовище ВНЗ* є соціальним та просторово-предметним оточенням суб'єкта освітнього процесу, сукупністю можливостей для задоволення його професійно-освітніх та художньо-творчих потреб. В той же час художньо-педагогічне середовище ВНЗ розуміємо як стан духовно-змістової атмосфери, насиченої міжособистісним обміном і спілкуванням педагогів та студентів, їхніх естетичних свідомостей, що динамічно розвиваються.

В результаті нашої дослідницької та проектної роботи були виокремлені та змодельовані певні функціональні форми художньо-педагогічного середовища педагогічного університету як культурно-освітні практики та інституції, що ініціюють різні форми культурної (інтелектуальної, мистецької, проектної, художньо-педагогічної, організаційної) активності та форм самовизначення,

взаємообумовленість і взаємодія яких (у особливих формах організації та управління) і може створити середовище розвитку суб'єктності.

Функціональні форми, як структурні елементи художньо-педагогічного середовища, нами виділені і змодельовані не як готові, прямі проєкції (пряме перенесення) інституцій, практик та діяльностей з сучасної культурної реальності в освітні структури, а як продукт проєктування, моделювання, дослідження і творчості самими його творцями: викладачами, студентами, вчителями, школярами, при активній співпраці з представниками з актуальних позаосвітніх систем культури (галерей, музеїв, ЗМІ, TV, мистецьких журналів тощо), науки (психологів, культурологів, філософів, методологів, мистецтвознавців, соціологів тощо), менеджменту (організації), мистецтва (митців різних напрямів і видів мистецтва, зокрема сучасних акційних, презентативних, репрезентативних та експериментальних форм). Тобто морфологія та зміст організації моделі не можуть бути дані як „продукти, готові до вживання”; модель створюється і розвивається діяльністю самих її суб'єктів. У цьому її принципова методологічна відмінність від традиційних форм організації.

В результаті практики змодельовані функціональні структури, форми організації і практики актуальної художньо-педагогічної діяльності як певні „номінації” (лат. *nominatio* – називання, найменування) художньо-педагогічного середовища. Будь-яка номінація, як програма розвитку, може стати ядром або сполучною ланкою не лише для мережевої організації художньо-педагогічного середовища, але і для змістової взаємодії різних освітніх структур: ВНЗ, коледжу, школи, наукових та культурних установ і задавати якусь глобальну мережу інноваційної діяльності, наприклад, з впровадження особистісно зорієнтованого підходу.

Номінація „Художньо-педагогічний практикум” – номінація для організаційної форми навчально-пізнавальної діяльності, при якій студенти самостійно виконують практичні та лабораторні роботи. Практикуми проводяться після вивчення важливих розділів навчальних курсів, а також можуть проводитися до їхнього вивчення, з пропедевтичною метою, створюючи експериментальний образ майбутнього теоретичного матеріалу. Проведенню практикуму

передують інструктивні заняття та вступні лекції. В процесі проведення використовуються прийоми актуалізації опорних знань. Для створення умов внутрішньогрупової диференціації діяльності студентів важливо уважно підійти до складу груп та розподілу обов'язків її членів. Алгоритмізованість проведення не виключає евристичного та творчого рівнів: перевірку наукової достовірності певних закономірностей, теоретичних положень тощо.

Номінацію „**Художньо-педагогічний тренінг**” розглядаємо як форму організації освітнього процесу, що дозволяє його активізувати, використовуючи заплановані та систематичні зусилля, спрямовані на розвиток і вдосконалення художньо-педагогічних знань, вмінь, навичок та установок майбутнього вчителя за допомогою емпіричних засобів навчання. Термін „тренінг” (від англ. train, training) має ряд значень: навчання, виховання, тренування, дресирування. Тренінг визначається як спосіб перепрограмування наявної в людини моделі управління поведінкою і діяльністю. Ю. Ємельянов визначає тренінг „як групу методів розвитку здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності”[5, 28]. Існують підходи до визначення тренінгу як певного шаблону, узагальнених принципів діяльності:

- ❖ тренінг як специфічна форма дресирування;
- ❖ тренінг як тренування;
- ❖ тренінг як форма активного навчання;
- ❖ тренінг як метод створення умов для саморозкриття особистості.

Номінація „**Художньо-педагогічна екскурсія**” – форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів в умовах безпосереднього спілкування з творами мистецтва (музей, виставка, природний ландшафт, концертний зал тощо). Екскурсія сприяє накопиченню художньо-творчого досвіду спілкування з творами мистецтва, розвиткові здатності майбутнього вчителя початкової школи діяти з пізнавальних позицій в навколишньому світі, безпосередньо сприймати і вивчати мистецькі явища та процеси, осягаючи їхні художньо-педагогічні аспекти, відчувати красу у вічному та повсякденному, прагнути до творення Краси у житті.

За змістом художньо-педагогічні екскурсії можна поділити на тематичні, оглядові та комплексні. Проведення екскурсії вимагає

копіткої освіти керівника, розподілу завдань для освіти студентами, складення письмових звітів у формі творчих робіт – рецензій, есе, віршів, музичних творів тощо, підведення підсумків та рефлексії.

Поглибленням екскурсійної форми організації навчально-пізнавальної діяльності може стати номінація **„Художньо-педагогічна експедиція”** – багатоденні походи з метою збирання та обробки фольклорного матеріалу, історичних відомостей створення мистецьких творів, знайомство з авторами, художніми промислами тощо.

Номінація **„Художньо-педагогічна майстерня”** з’явилася в педагогічному лексиконі як переклад французького „atelier”, яким називали „подію, пред’явлену до активного переживання”. У французькому педагогічному „ательє” в центр фахового спілкування виноситься демонстрація методів, за допомогою яких досягається опанування запропонованої теми при активній ролі всіх учасників. Однією з основних форм занять є знайомство з методом демаршів. Демарш (від фр. *demarche* — дія, вчинок, виклик) – особлива форма одного або декількох навчальних занять, яка представляє собою практичні дії, пов’язані між собою визначеною пізнавальною та педагогічною метою. Ці дії призначені для самостійного і творчого виконання. Авторами методу вважається подружжя Бассіс, які вклали в це поняття значення „виклику” традиційній педагогіці. В педагогічному „ательє” проводить роботу аніматор („animateur” — „той, що оживляє”). У вітчизняній практиці більше, ніж „ательє” прижилося поняття „майстерня”. „Художньо-педагогічна майстерня” виступає засобом передачі концептуальної та практичної сторін педагогічної системи і однією з форм художньо-педагогічної діяльності. Вона може включати в себе різні форми актуальної діяльності: і як художньої — з метою трансляції та привласнення норм художньої діяльності, що історично склалися в різних видах мистецтва: образотворчого, декоративно-ужиткового, народної художньої творчості, театрального мистецтва (акторської майстерності, сценічної мови, сценографії), танцю, поетичного, драматургічного, режисерського мистецтва, архітектури і дизайну; і як педагогічної – „ігротехнологічна” та „антропотехнологічна”; і як альтернативної („школа сучасного мистецтва”) – такої, що формує уявлення про нові форми художньої активності; і як основа сучасної

комунікативної культури – інформаційні електронні та цифрові технології, ПК-програми, рекламна культура, арт-менеджмент та маркетинг тощо.

Номінація **„Художньо-педагогічна студія”** (від лат. studeo — ретельно вивчаю) — функціональна форма освітнього середовища, в якій заняття ґрунтуються не на обов'язковому вивченні матеріалу програми в певній послідовності, а на творчому засвоєнні дисципліни за умови навчально-пізнавальної активності самого студента. Кожна студія відповідає певній дисципліні або виду художньо-творчої діяльності.

Номінація **„Художньо-педагогічна лабораторія”**– суміщає різні дослідницькі позиції: психолого-педагогічні, культурологічні, мистецтвознавчі; в той же час розробляє і реалізує конкретні експериментальні програми, методики, зокрема для „майстерні”, „студії”, „проблемних груп”; аналізує процеси та результати діяльності решти „номінацій”; розробляє необхідні форми моніторингу та експертизи, а також працює з експериментальними формами сучасного мистецтва (відеоарт, комп'ютерні візуальні технології, комп'ютерна графіка, анімація, інтерактивні і трансактивні форми освітніх технологій, зокрема Інтернет-технології тощо). „Лабораторія” може включати в себе концертно-лекторські або науково-дослідницькі „проблемні групи”.

Номінація **„Художньо-педагогічний майстер–клас”** активно входить в сучасний освітній простір. Спілкування з Майстром, універсальним та непередбачуваним, здатним відкрити себе світові та світ у собі, стверджувати свою унікальність і відчувати всезагальність та гармонію Всесвіту — надзвичайна подія як для тих, хто робить перші кроки у професії, так і для досвідчених учителів. Для „майстер–класу”, на нашу думку, важлива наявність надзавдання: таємниця майстерності розкриється лише тому, хто сам хоча б на мить стане дослідником, творцем. Саме в цей момент відбувається резонанс між художніми свідомостями Майстра і учня, процес навчання стає оригінальним та необхідним як одному, так і другому. Народжується радість відкриття, яка дарує окриленість, захопленість улюбленою справою, відчуття значущості своєї діяльності та поваги до неповторності іншого.

Номінація **„Художньо-педагогічна кафедра”** – функціональна форма організації навчально-пізнавальної діяльності, що сприяє „зануренню” в проблему. Студенти співпрацюють з певним викладачем кафедри, планують свою роботу з вивчення дисципліни, готують матеріал для проведення тьюторських занять, вчаться виступати а ролі тьютора.

Номінація **„Художньо-педагогічна галерея”** як особливо організований простір презентації „художньої продукції”(проектів, артефактів) та як середовище прояву художньої активності і посередництва („діалог” досвіду художника та досвіду реципієнта через „художню критику”, яка проголошує нову ідею, проблему, „ім’я”. Галерею можна розглядати і як сучасне освітнє середовище, і як організаційне, і як таке, що формує практики „клубу”, „клубності”.

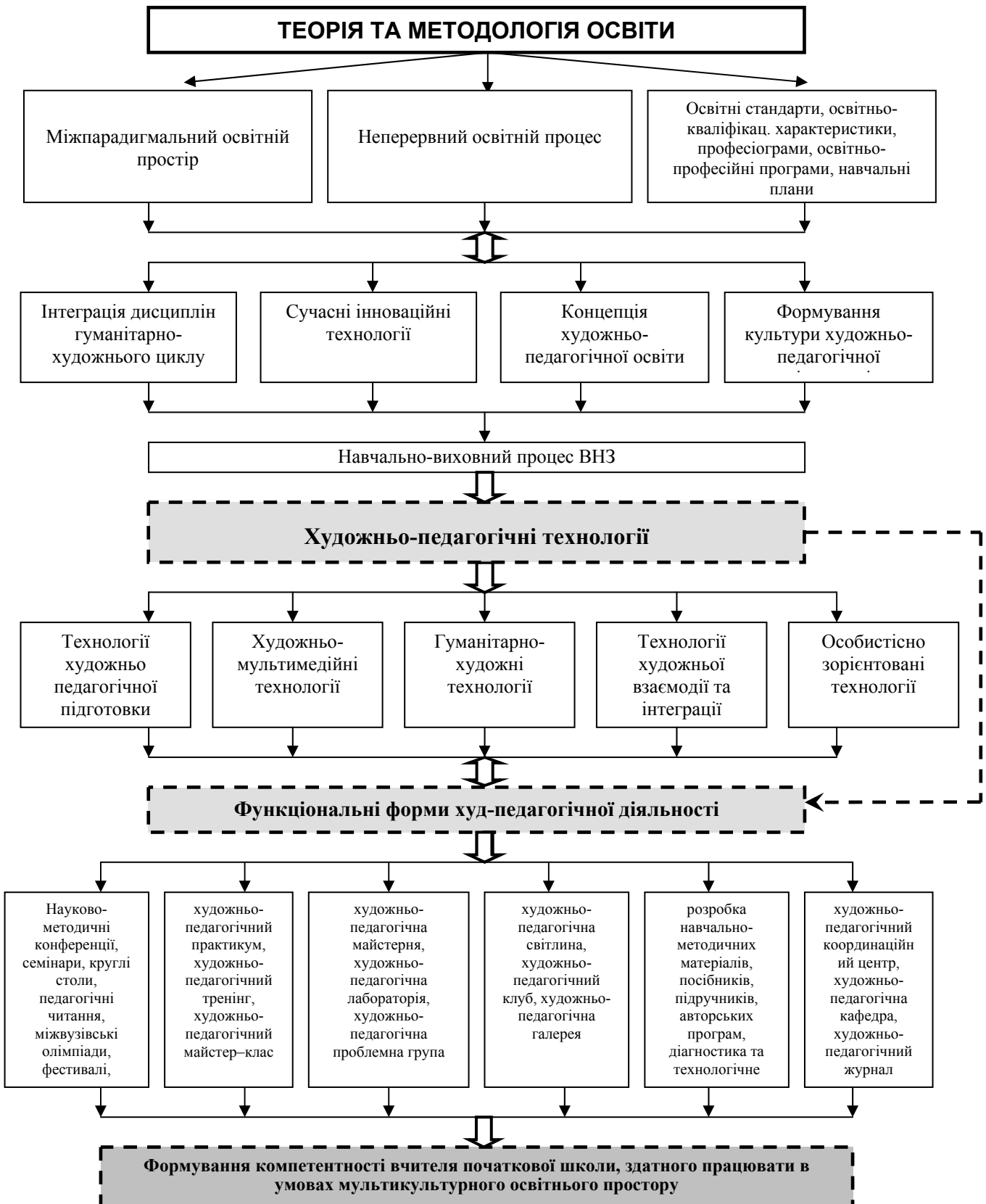
Номінація **„Художньо-педагогічна світлиця”** – особистісно-діяльнісна рефлексивна синтетична форма освітнього середовища, в якій поєднується індивідуальна робота з груповою та колективною. В ній домінує пошук, творчість, робота з матеріальними та духовними об’єктами, що всотує в себе навколишній світ з його предметностями, об’єктами, соціумом, ідеями, подіями, знаками, суміщає мови різновидів мистецтва, форми, символи та технології комунікації (колір, звук, слово, жест, рух, лінію, фото, відео) — спектаклі, інсталяції, перформанси, інвайронменти, концерти та їх обговорення допомагає майбутньому вчителеві сформувати ціннісні орієнтації, сприяє становленню свідомої активної життєвої позиції.

Номінація **„Художньо-педагогічний клуб”**, як форма культурного дозвілля, комунікації та спілкування, оформляє професійні, партнерські і особистісно значущі відносини, збирає учасників різних культурних практик та діяльностей, але існує поза ними, поза їхніми рамками як форма вияву особистісних інтересів у сфері культури. І, одночасно, „Клуб” - місце презентації та зустрічі продуктів творчості різних номінацій, як їхнє комунікативне взаємопроникнення: виставки, фестивалі, неофіційний рейтинг лідерів, особисте узгодження замовлень і партнерських відносин. Тобто „клубність” як інтерактивний спосіб особистісно-комунікативного життя полікультурного, мультипозиційного художньо-педагогічного освітнього середовища.

Номінація **„Координаційний художньо-педагогічний центр”** пов’язана з діяльністю оргуправління, з розвитком науково-дослідних програм та проектів, з розробкою нових освітніх технологій і методик, з організацією педагогічного управління і тьюторського супроводу реалізації нових концепцій та моделей діяльності, а також з організацією наукових конференцій, симпозіумів, проектно-аналітичних семінарів, ділових ігор, інших форм змістової комунікації. „Центр” - провідна сполучна ланка організації управління і розвитку зв’язків з позаосвітніми системами свого та інших регіонів, зокрема міжнародними організаціями.

Ми назвали загальні номінації потенційного **художньо-педагогічного середовища як „освітнього театру”**, кожна з яких може мати безліч „ролей” – функціональних позицій і форм продукції. Тут кожен учасник може знайти своє місце, змінюючи „маски” та пробуєючи „ролі”: і професор, і школяр, і майстер-художник, і студент, і вчитель, і учень, адже в цьому метапредметному просторі як просторі можливостей самореалізації, кожен може вибрати або змінити „роль”: з функції студента – у функцію куратора, видавця, художника, менеджера, фасилітатора, аніматора, аналітика, тьютора, дизайнера, координатора, програміста, критика тощо як в імітаційно-ігровому, так і в реальному режимі діяльності.

МОДЕЛЬ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ В УМОВАХ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Висновки. Подальший розвиток наукового осмислення художньо-педагогічної освіти майбутнього вчителя початкової школи через призму міжкультурної комунікації потребує розгляду таких проблем, як професійне самовизначення та професійна самореалізація майбутніх фахівців, шляхи забезпечення якості їхньої освіти в умовах мультикультурного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Андрущенко В.* Модернізація педагогічної освіти України в контексті Болонського процесу // Вища освіта України.— № 1(11) – 2004.— С.5
2. Большой толковый социологический словарь / Ред. Дэвид Джери, Джулия Джерри. – М.: ВЕЧЕ АСТ, 1999.
3. *Грива О.А.* Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей і молоді в умовах полікультурного середовища: Монографія. – К.: Вид.ПАРАПАН, 2005. – 228 с.
4. *Емельянов Ю.Н.* Активное социально-психологическое обучение.— Л.: Изд.ЛГУ., 1985.—166 с.
5. Основные теории коммуникации / Ред. М. А. Василика. – М: Гардарики, 2003.— 318 с.
6. *Падалка Г.М.* Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – К.: Освіта України, 2008. – 274с.
7. Педагогические мастерские: интеграция отечественного и зарубежного опыта / Санкт–Пет-г.гос.ун-т пед.мастерства. Центр пед.опыта /Сост. И.А.Мухина. — вып.1. – СПб.: Санкт–Петербург.гос.ун-т пед.мастерства., 1995. — 136 с.
8. *Приходько В.М.* Впровадження новітніх технологій у вищій школі // Постметодика. — 2002. — № 2-3 (40-41). — С. 115-117.
9. *Сидоров Н.Р.* Философия образования. Введение.— СПб.: Питер, 2007.— 304с.
10. *Смирнов С.Д.* Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности. — М., 1995.
11. Cambridge International Dictionary of English. – Cambridge Univ. Press, 1995.

12. Duden Deutsches Universalwörterbuch. // 2. Aufl. Mannheim. Wien. – Zurich: Dudenverlag, 1989.

В статье рассматриваются вопросы отражения межкультурной коммуникации в процессе создания образовательной среды в педагогическом вузе, в результате взаимодействия с которой у будущего учителя начальной школы формируется готовность к художественно-педагогической деятельности, основывающаяся на знании современных образовательных технологий, понимании своей индивидуальной сущности, особенностей межкультурной коммуникации.

The article focuses on the problems of teaching staff training, the basis of which makes the principles of humanistic education and upbringing. One of the chief tasks is to create educational environment. The result of the environment must be teacher and pupil's interaction. Professional training must contribute to the teacher's understanding of his individual essence.

УДК 65.01

Чмут Т.К.

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ СТРАТЕГІЙ МИСЛЕННЯ СУЧАСНОГО УПРАВЛІНЦЯ

У статті обґрунтовується необхідність у зміні підходів до формування ефективних стратегій мислення сучасних управлінців на основі нових наукових даних. Описані шість критеріїв парадигми нового мислення і наведені приклади їх реалізації в різних сферах життєдіяльності суспільства, перш за все, в управлінні. У відповідності із цими критеріями проаналізовані роботи видатних вчених, зокрема, українських економістів, соціологів, психологів, етиків в контексті розв'язання актуальних проблем сучасності. На основі нової парадигми мислення, положень і висновків фрактальної психології, аналізу практики запропоновані підходи до формування ефективних стратегій мислення сучасних управлінців, які можуть забезпечити успіх у розв'язанні складних проблем сьогодення.